

KLIMAAFTALE

Klimaaf tale kan genskabe LO's og DA's indflydelse

Den nye klimaaf tale mellem LO og DA, indgået den 14. september 1999, handler umiddelbart om, hvordan hovedorganisationerne kan medvirke til at koordinere overenskomstforhandlingerne år 2000, så man så vidt muligt undgår en gentagelse af storkonflikten ved de forudgående overenskomstforhandling i 1998. Men nok så interessant i et mere langsigtet perspektiv er det, at klimaaftalen også giver de to hovedorganisationer mulighed for en styrkelse af deres politiske indflydelse. Hovedorganisationerne skal efter aftalen fastlægge de overordnede samfundsøkonomiske rammer for overenskomstforhandlingerne i det såkaldte TrepartsForum sammen med regeringen. Et forum, der blev etableret i august 1998. Men samtidig får LO og DA med disse trepartsdrøftelser en mulighed for at skabe sig en bredere politisk platform. Det har aktuelt ikke mindst betydning for spørgsmålet om formuleringen af en mere omfattende reform af voksen- og efteruddannelsessystemet.

Den nye klimaaf tale kan derfor vise sig at få historisk betydning. Der bliver måske tale om en egentlig udbygning af den danske model. Det vil ske, hvis det viser sig, at relationerne mellem arbejdsmarkedsparterne og det politiske system bliver institutionaliseret i dette permanente TrepartsForum, i stedet for som hidtil at have en mere ad hoc-præget karakter.

Traditionelt har hovedorganisationerne, og herunder først og fremmest DA og LO, haft betydelig politisk indflydelse – selv om der ikke har været tale om en permanent trepartsinstitution. Ganske vist er den danske model en aftalemodel, men et element i modellen har samtidig været, at parterne på arbejdsmarkedet er blevet inddraget i beslutningsprocessen vedrørende den lovgivning, der direkte berører arbejdsmarkedet.

Denne politik har været grundlagt på det rationale, at regeringen ved inddragelse af parterne har fået løsninger, som de direkte berørte parter er medansvarlige for, og som derfor også effektivt har kunnet implementeres og administreres. Samtidig har lovgivning baseret på indflydelse til organisationer, der har den direkte forbindelse til de berørte områder, en større mulighed for at tage højde for de virkelige problemer. Det har dermed været organisationerne, der selv har skullet skabe de politiske kompromiser mellem deres ofte divergerende interesser. Dermed er der blevet tale om resultater, der måske var ringere end dem, de kunne opnå alene med en politisk alliancepartner. Til gengæld har resultaterne været holdbare og uafhængige af evt. skiftende politiske konjunkturer

De særlige politiske partsrelationer i den danske model blev udviklet i den lange periode fra begyndelsen af 1930'erne til begyndelsen af 1980'erne, hvor der med ganske få afbrydelser var tale om socialdemokratisk ledede regeringer – ofte med Det radikale Venstre som regeringspartner eller støtteparti. Med den konservativt ledede regering fra 1982 var der i første omgang lagt op til en konfrontation med fagbevægelsen, fordi regeringens hovedmål var at omlægge den økonomiske politik fra højinfla tion til lavinfla tion. Regeringen startede derfor med at afskaffe den automatiske regulering af lønningerne i forhold til prisudviklingen. Konfrontationen kulminerede med det politiske indgreb i de sammenbrudte overenskomstforhandling i 1985, men fra det punkt ændredes billedet, og der blev for resten af perioden frem til og med 1992 tale om en høj grad af samarbejde mellem Schlüter-regeringen og arbejdsmarkedets

Den danske model

Faldende indflydelse

KLIMAAFTALE

Klimaaf tale kan genskabe LO's og DA's indflydelse

FORTSAT FRA SIDE 1

parter. Kulminationen var fælleseerklæringen, der blev indgået mellem organisationerne og regeringen i slutningen af 1987. Heri bandt arbejdsmarkedets parter sig til princippet om, at lønstigningerne skulle ligge i underkanten af stigningerne i de lande, Danmark først og fremmest konkurrerer med. Til gengæld gav regeringen sin opbakning bag de arbejdsmarkedspensionsordninger, der blev indført i den offentlige sektor i 1989 og i den private sektor i 1991.

Fra februar 1993 har Socialdemokratiet igen haft regeringsmagten i alliance med et eller flere midterpartier. Paradoksalt nok betød regeringsskiftet en faldende politisk indflydelse til hovedorganisationerne, som ikke blev inddraget i beslutningsprocesserne i samme omfang som tidligere. Fx gennemførte regeringen omfattende reformer af arbejdsmarkedspolitikken, herunder en ændring af dagpengereglerne uden om parterne på arbejdsmarkedet.

Det skal dog tilføjes, at den nye arbejdsmarkedsreform gav øget kompetence og dermed en forøget partsindflydelse, ikke mindst i de regionale arbejdsmarkedsråd, der på amtsplan lægger linierne for den aktive arbejdsmarkedspolitik. Selv om denne partsindflydelse siden er underlagt en tættere central styring, har den alligevel bidraget med et nyt regionalt-lokalt element til den danske model.

Men det generelle billede fra starten af 1990'erne og frem var, at LO og DA som hovedorganisationer på det nationale niveau afgørende havde mistet betydning. På overenskomstsiden var det med decentraliseringen til sektor/brancheniveau organisationer og forhandlingssammenslutninger på dette niveau, med Dansk Industri og CO-industri i spidsen, der suverænt overtog styringen.

I afslutningen af de sammenbrudte overenskomstforhandlinger i 1998 fik hovedorganisationerne pludselig igen en fremtrædende rolle, da de skulle rydde op efter deres medlemsorganisationer og forsøge at skabe et nyt forlig. Forsøget mislykkedes, men processen gav en stærkt forbedret kontakt mellem hovedorganisationerne – ikke mindst mellem LO's formand Hans Jensen og DA's adm. direktør Jørn Neergaard Larsen. Det var bl.a. på den baggrund, at det blev muligt for ho-

vedorganisationerne allerede i sensommeren 1998 at forsøge på at skabe en politisk renaissance.

Her blev der i august på regeringens foranledning skabt et nyt TrepartsForum, der med det allerede eksisterende statistikudvalg skulle medvirke såvel i forbindelse med kommende overenskomstforhandlinger som i den politiske proces. Den første store opgave var en videreførelse af arbejdsmarkedsreformen. Den såkaldte arbejdsmarkedsreform 3 skulle bl.a. effektivisere aktiveringen af de arbejdsløse for at hindre de flaskehalse, der kunne blive resultatet med den stærkt faldende arbejdsløshed.

Til stor overraskelse lykkedes det her for hovedorganisationerne at blive enige om indholdet i en sådan reform, herunder om en beskæring af dagpengeperioden fra 5 til 4 år. Også for regeringen var det en overraskelse. Den havde regnet med at bruge opstramningen af dagpengeperioden som et middel i forbindelse med de politiske forhandlinger med oppositionen på Christiansborg. Nu blev en fuldt færdig reform leveret direkte af parterne, og da den havde opbakning blandt et stort flertal i Folketinget blev den uændret omsat til lovgivning.

Det var et smukt eksempel på anvendelsen af konsensusprincippet i den danske model. Det viste derfor også, at det netop er, når de to store hovedorganisationer, DA og LO, kan blive enige om et fælles oplæg, at de kan sikre sig en betydende indflydelse. Desværre for LO skete der hurtigt det, at den næststørste medlemsorganisation SiD allerede i efteråret 1998 måtte undsige aftalen på grund af stor intern modstand mod indskrænkningen af dagpengeperioden. Dermed syntes det alligevel begrænset, hvor langt LO kunne gå i fremtiden, når lignende chancer bød sig.

Senere samme efterår gennemførte regeringen sammen med Venstre i finanslovsforhandlingerne en reform af efterlønsordningen – uden at inddrage parterne. Derfor var det en almindelig opfattelse, at arbejdsmarkedsreform 3 kunne vise sig at være en enlig svale.

Med den nye klimaaf tale har DA og LO givet sig selv en ny mulighed for at genskabe deres politiske indflydelse. Det første store spørgsmål, hvor parternes vilje til indflydelse sættes på en prøve er forhandlingerne om en

Nyt TrepartsForum

KLIMAAFTALE

Klimaaf tale kan genskabe LO's og DA's indflydelse

FORTSAT FRA SIDE 2

Voksen- og Efteruddannelsesreform (VEU). Frygten hos organisationerne har her været, at regeringen ville udsætte en mere omfattende reform og nøjes med i forbindelse med finanslovsforhandlingerne at pålægge parterne, dvs. medarbejdere og virksomheder, en større del af omkostningerne. Hvis en sådan udvikling skal undgås, kræver det, at organisationerne selv kan skabe enighed om indholdet i en reform. Men formentlig også, at de er i stand til at løse deres interne problemer omkring den fremtidige finansiering. Det viste sig i slutningen af september, at parterne var i stand til at nå til enighed om en række principper for indholdet i en kommende reform. Ikke alene LO og DA, men også de øvrige betydende sammenslutninger på arbejdsmarkedet – i alt 9 hovedorganisationer – kunne tilslutte sig et fælles papir. Det er ud over LO og DA, FTE, AC, FA, SALA, LH, KL og ARF.

Derimod kunne organisationerne i første omgang ikke blive enige om tilsvarende principper for finansieringen. Det var netop dette mere politisk følsomme område, LO og DA kunne håndtere i sagen om arbejdsmarkedsreform 3. Uden en tilsvarende håndtering af finansieringssiden i VEU-reformen må det forventes, at regeringen og de politiske partier konkluderer, at parterne ikke kan levere varen. Dette spørgsmål er således fortsat en afgørende prøve for LO's og DA's bestræbelser på at genetablere deres politiske indflydelse.

De muligheder, der er skabt med den nye klimaaf tale, kan ses som en realisering af den strategiske hovedlinie, LO's formand Hans Jensen allerede markerede offentligt med en kronik i Berlingske Tidende i august 1997. Om de nye muligheder så bliver udnyttet af hovedorganisationerne – herunder om de får lov til at udnytte mulighederne – er straks en helt anden sag. LO's idé er, at det skal være en fornyelse af fælleserklæringen af 1987, dvs. med en tilslutning til løntilbageholdenhed efter konkurrenceevne-princippet mod til gengæld at få en fælles opbakning omkring større politiske reformer. Mere generelt gælder det også sikring af velfærdssamfundet, jf.

LO's sam tidige udspil *Velfærd forpligter*. Dette nye program skal give LO's daglige ledelse et mandat til at forfølge den nye mere aktivistiske politiske linie. Derfor var det så afgørende, at LO-kongressen i november gjorde Velfærd forpligter til et bindende politisk papir og ikke til et mere uforpligtende debatoplæg. Det lykkedes med nød og næppe for LO's daglige ledelse at nå dette mål og dermed af kongressen få et styrket mandat til at gå trepartsvejen. Det vil dog blive en fortsat diskussion i forretningsudvalget fra sag til sag, og der er derfor stadig interne barrierer i form af modstand fra nogle af de store forbund med SiD i spidsen.

Også eksternt i relationerne til arbejdsgiverne kan der vise sig at være barrierer, som det kan blive vanskeligt at gennembryde. DA og specielt nogle af medlemsorganisationerne, herunder DI, har været imod denne form for meget tæt kobling til det politiske system. Der har været en vis aversion mod at blive indblandet for meget i det politiske spil. Man kan på ingen måde tale om, at arbejdsgiverne i Danmark ville forlade det omfattende system med partsrepræsentation i råd og nævn, som de svenske arbejdsgivere gjorde det i starten af 1990'erne. Men de danske arbejdsgivere har også været præget af en liberalistisk tendens og dermed været imod et forpligtende korporatistisk samarbejde med det politiske system. Typisk har man vendt sig mod at deltage i trepartsforhandlinger og har højst villet være med til mere uforpligtende trepartsdrøftelser.

Måske er arbejdsgiverne nu parate til at give alliancen med LO om en mere forpligtende politisk indflydelse en ny chance, fordi de har oplevet det på den måde, at regeringens uafhængighed af parterne i 1990'erne har gjort det for let at gennemføre lovgivning, der belaster virksomhedernes omkostninger. Der er mere kontrol over udviklingen, når parterne inddrages i den politiske proces efter principperne i den danske model.

Velfærd forpligter

LO's nye mandat

jd/jsm

Verdens stærkeste fagforeninger

Den amerikanske kender af de skandinaviske organisations- og aftalesystemer for regulering af relationerne på arbejdsmarkedet, Walter Galenson, har benyttet en del af sit otium til endnu engang at analysere fagforeningernes situation i Skandinavien. I en verden, hvor de faglige organisationer i stort omfang i de seneste årtier har mistet medlemmer og overenskomstmæssig og politisk betydning, er det for Galenson bemærkelsesværdigt, at de faglige organisationer i Danmark, Norge og Sverige stadig i stor udstrækning fastholder deres stærke positioner. Det er baggrunden for bogens titel, der direkte oversat lyder: Verdens stærkeste fagforeninger – Den skandinaviske arbejderbevægelse.

Galenson er arbejdsmarkedsforsker med en lang akademisk karriere, bl.a. på Harvard University i Boston. Han er en af "Industrial Relations"-forskningens grand old men. Selvom han efterhånden er godt oppe i 80'erne, fortsætter han ufortrødent sit forskningsarbejde. Omkring 1950 var han i en periode *labor attaché* på den amerikanske ambassade i København og studerede i den sammenhæng arbejdsmarkedsrelationerne i de skandinaviske lande, herunder ikke mindst Danmark. Han skrev om Danmark en endnu uovertruffen analyse af den danske aftalemodels opkomst og udvikling fra slutningen af 1800'tallet frem til begyndelsen af 1950'erne. Det er en analyse, vi står i stor gæld til i vores egen forskning om den videre udvikling af aftalemodellen frem til 1990'erne, og vi tilegnede derfor Walter Galenson vores bog Den danske Model fra 1993.

Arbejdere og arbejdsgivere i Danmark udkom i 1955 og er stadig værd at læse. Det samme er Galensons nye analyse, der undersøger tendenserne i fagforeningernes udvikling i 1980'erne og 1990'erne. Han samler sit forsøg på at forklare de skandinaviske fagbevægelseres succes i en række faktorer. Den første er den medlemsmæssige styrke, som de nåede i etableringsperioden, og som siden har gjort det næsten umuligt at gennemføre større samfundsmæssige ændringer uden om de faglige organisationer. Den anden er evnen til at organisere funktionærerne og de forskellige professionsgrupper. Den tredje er en tilsvaren-

de evne til at organisere kvinderne. Den fjerde faktor er de skandinaviske fagbevægelseres evne til at tilpasse sig pres fra omverdenen gennem fornyelse af organisationsstrukturen. Det gælder fx dannelsen af nye forhandlingskarteller, der skal sikre, at arbejdsgivernes pres for decentralisering af overenskomstforhandlingerne ikke fører til en individualisering, men kan imødekommes på en måde, så fagbevægelserens overordnede kontrol med reguleringen af løn- og arbejdsforhold fastholdes – nu blot flyttet fra hovedorganisations- til medlemsorganisationsniveau.

Galenson nævner som en femte faktor forbindelserne til den socialdemokratiske politiske bevægelse, som gennem det meste af det 20. århundrede har betydet en gensidig styrkelse, men som i dag – ikke mindst på grund af organiseringen af de nye funktionærgrupper – er en mere tvivlsom fordel. Derfor er de nære forbindelser mellem parti og fagbevægelse, da også blevet løsnet på det seneste. Den sjette faktor er de økonomiske goder, som de faglige organisationer kan tilbyde udover overenskomsterne, herunder ikke mindst arbejdsløshedsdagpengene. Den direkte sammenhæng mellem fagforeninger og arbejdsløshedskasserne og dermed evnen til at fastholde forbindelsen til arbejdsløse medlemmer er en markant fordel. Endelig fremhæver Galenson som en syvende faktor fagforeningernes engagement i udviklingen og administrationen af velfærdsstaten.

Galenson understreger, at det er vanskeligt umiddelbart at overføre de skandinaviske fagbevægelseres gode erfaringer til andre lande. Dertil er både forhistorien og de eksisterende vilkår i dag for divergerende. Selv blandt de Skandinaviske lande findes meget væsentlige forskelle, som man ikke skal overse. Men alligevel mener Galenson, at de faglige organisationer uden for Skandinavien kan have udbytte af at analysere deres egne muligheder set i lyset af de skandinaviske erfaringer. Der er noget at lære. Derfor har han skrevet bogen.

jd/jsm

Walter Galenson: The World's Strongest Trade Unions. The Scandinavian Labor Movement, Quorum Books, Westport, Connecticut, USA, 1998 (160 sider).

Faktorer til den skandinaviske fagbevægelseres succes

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Udfordringer og krav i den (amts)kommunale sektor

FAOS er netop gået i gang med en undersøgelse af tillidsrepræsentanters og lederes arbejdsvilkår og udfordringer i den offentlige sektor. Projektet er finansieret af Det Personalepolitiske Forum, som er et debatforum, der er nedsat af overenskomstparterne på det (amts) kommunale område – det vil sige Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, Københavns Kommune, Frederiksberg Kommune og Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte (KTO).

Udgangspunktet er, at både ledere og tillidsrepræsentanter i disse år får stadig mere komplekse opgaver. Ikke mindst i den offentlige sektor er udfordringerne store, fordi sektoren i disse år undergår betydelige forandringer. Sektoren er i øjeblikket inde i en turbulent udvikling. Mange funktioner, som det offentlige førhen havde monopol på, bliver i dag sat til licitation - og decentralisering, nye organisationsformer og nye lønformer vinder frem. Den udvikling inddrager ikke mindst tillidsre-

præsentanter og mellemledere - de skal sætte sig ind i virksomhedsplaner, i nye lønformer, og de skal forholde sig til et opgør med lighedsideologien inden for visse faggrupper.

Undersøgelsen er baseret på interview på alle niveauer. Ledere og tillidsrepræsentanter i et antal enheder, både amter, kommuner og enkelte arbejdspladser interviewes om deres oplevelser af ønsker og krav fra både politisk side og brugerside.

Målet med undersøgelsen er at belyse, dels hvilke udfordringer (mellem)ledere og tillidsrepræsentanter i den offentlige sektor står over for, dels hvordan disse udfordringer tackles. Endelig vil projektet munde ud i en handlingsanvisning, som lægger op til diskussion af, hvordan parterne på arbejdspladserne kan støttes via initiativer fra Det Personalepolitiske Forum.

Ansvarlige for projektet er Hans Henrik Grieger, Steen E. Navrbjerg og Carsten Strøby Jensen. Projektet afsluttes foråret 2000.

sen

Arbejdsvilkår for ledere og tillidsrepræsentanter undersøges

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Videnskabelige tidsskrifter – information og inspiration

I de seneste år har FAOS abonneret på og publiceret i en række internationale tidsskrifter, som vi mener er gode kilder til information om udviklingen i arbejdsmarkedsforskningen. Før tidsskrifterne er villige til at trykke de fremsendte artikler, er de som regel igennem en dobbelt referee-ordning, dvs. to forskere fra tidsskriftets bedømmelsespanel vurderer og kommenterer den pågældende artikels indhold. Herved sikres et gennemgående højt analytisk og informationsmæssigt niveau, der er med til at gøre det interessant og inspirerende at læse artiklerne. Det vil formodentlig også være tilfældet for en bredere kreds af læsere end kun forskere.

Derfor vil vi i det følgende kortfattet præsentere fire af disse internationale tidsskrifter og afslutningsvis henlede opmærksomheden

på et nyt dansk tidsskrift inden for feltet.

1. *European Journal of Industrial Relations* – har base på University of Warwick, som igennem mange år har været et af verdens førende forskningscentre inden for arbejdsmarkedsstudier. Tidsskriftets profil er eksplicit europæisk og komparativt. Redaktør er Professor Richard Hyman og bedømmelsespanelet tæller mange af de centrale forskere på feltet. FAOS' seneste bidrag var: Hansen, Lise Lotte; Madsen, Jørgen Steen; Strøby Jensen, Carsten: 'The Complex Reality of Convergence and Diversification in European Industrial Relations System', vol.3, nr.3, 1997. London: Sage.

Centrale kilder til information om de europæiske arbejdsmarkeder

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Videnskabelige tidsskrifter – information og inspiration

FORTSAT FRA SIDE 5

2. *Industrial Relations Journal* – har Brian Towers fra Nottingham Business School som redaktør og har tilsvarende et meget velrenommeret bedømmelsespanel. Tidsskriftet bærer underoverskriften: The European Journal of Analysis, Policy and Practice, hvilket udmærket illustrerer at tidsskriftet samler et bredere felt af emner. FAOS' seneste bidrag var: Strøby Jensen, Carsten; Due, Jesper; Madsen, Jørgen Steen: 'Phases and Dynamics in the Development of EU Industrial Relations Regulations', vol.30, nr.2, 1999. London: Blackwell.
3. *TRANSFER* – udgives af det europæiske fagforeningsinstitut (ETUI) i Bruxelles og har institutets leder Rainer Hoffman som redaktør. Det betyder, at artiklerne overvejende har et eksplicit fagforeningsperspektiv og primært diskuterer forskellige europæiske udviklinger med henblik på at af-dække konsekvenserne for medarbejdersiden og fagforeningerne. Tidsskriftet er der- ved en god kilde til information om hvad der rør sig i den europæiske fagbevægelse. FAOS' seneste bidrag var: Andersen, Søren

Kaj; Due, Jesper; Madsen, Jørgen Steen: 'Multi-track approach to public-sector re-structuring in Europe', vol.3, nr.1, 1997. Bruxelles: ETUI.

4. *Industrielle Beziehungen* – er Tysklands førende tidsskrift inden for arbejdsmar- kedsforskning. Fokus er på det tyske ar- bejdsmarked og artiklerne er overvejende på tysk, men med mellemrum publiceres også engelsksprogede artikler. Tidsskriftet arbejder med et redaktionspanel med inter- nationalt tilsnit og anvender en velrenom- meret kreds af primært tyske forskere til bedømmelse af artiklerne. FAOS' seneste bidrag var: Lubanski, Nikolaj: 'The Impact of Europeanisation on the Construction Industry', Vol.6, nr.3, 1999. Mering: Rai- ner Hampff Verlag.

Afslutningsvis ønsker vi at gøre opmærksom på et godt dansk initiativ. Det drejer sig om tidsskriftet *Arbejdsliv*, som udspringer fra Ålborg Universitet og har Herman Knudsen som redaktør. Fremover vil vi i FAOS også søge at få publiceret nogle af vores forsk- ningsresultater i dette regi.

nl

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Den offentlige sektor i europæisk perspektiv

Makroøkonomisk integration og mikroøko- nomisk fokusering på effektivitet og kvalitet skaber større lighed mellem de offentlige ar- bejdsmarkeder i EU. Dette gælder både for- handlings-/ reguleringstrukturen og de resul- tater man når frem til. Desuden lader det til, at den klare adskillelse mellem det offentlige og det private arbejdsmarked er ved at smul- dre i mange EU-lande.

Dette er to hovedkonklusioner, som sam- menfattes i det indledende kapitel til bogen *Public Service Employment Relations in Europe – Transformation, modernization or Inertia?* Bogen udkom på det britiske for-

lag Routledge i sensommeren. Den indehol- der, udover det introducerende kapitel, en række kapitler, der hver for sig analyserer ud- viklingen i reguleringen af løn- og ansættel- sesvilkår, organisationsforhold m.m. på de of- fentlige arbejdsmarkeder i seks EU-stater: Storbritannien, Tyskland, Italien, Frankrig, Spanien og Danmark.

Det danske bidrag, Denmark: *Negotiating the restructuring of public service employ- ment relations*, er skrevet af Søren Kaj Ander- sen, Jesper Due og Jørgen Steen Madsen.

FAOS bidrager til ny engelsk- sproget bog

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Den offentlige sektor i europæisk perspektiv

FORTSAT FRA SIDE 6

Langt størstedelen af de internationale komparative analyser, der har set dagens lys, har hidtil beskæftiget sig med de private sektorer. Denne udgivelse bliver derfor en af de første omfattende introduktioner til emnet.

Som vi allerede beskrev i FAOS-information nr. 8 (juni 1998), har der i forbindelse med tilblivelsen af bogen været afholdt adskillige møder og fællesseminarer med henblik på at sikre sammenhæng mellem, og kvaliteten i, de enkelte bidrag. Det betyder bl.a. at alle bidrag har en identisk opbygning, hvilket gør det muligt at sammenligne forhold og udviklingstendenser på tværs af landegrænserne.

Som opfølgning på dette bogprojekt er en ny bog allerede på banen. Til forskel fra den

første bog vil kapitlerne i den kommende bog ikke være landeopdelt, men fokusere på bestemte temaer og bidragene vil blive skrevet af forskere fra de involverede lande i fællesskab. Desuden vil bogen indeholde introduktioner til den offentlige sektor i en række OECD-lande uden for EU.

Stephen Bach, Lorenzo Bordogna, Guiseppe Della Rocca & David Winchester (red.) Public Service Employment Relations in Europe – Transformation, modernization or Inertia? Routledge 1999. Bogen er på 244 sider og koster 20,99 britiske pund i paperback versionen og 60,00 britiske pund i hardback versionen.

ska

Den offentlige sektor set fra 'down under'

Udviklingen i den offentlige sektor i Danmark bliver sat i et ganske særligt internationalt perspektiv i nok en ny bog. Søren Kaj Andersen deltog i december 1998 i et seminar i Melbourne med overskriften Public Sector Industrial Relations: Australian and International Perspectives. Bidragene fra seminaret er nu udgivet i bogform.

Bogens indledende artikel er skrevet af Søren Kaj Andersen, Nikolaj Lubanski og Jørgen Steen Madsen og titlen er: *At the Threshold of Multi-level Regulation – Public sector industrial relations in Denmark*. I artiklen argumenterer vi for, at parterne på det offentlige arbejdsmarked i Danmark står over for en særlig udfordring, idet reguleringen af løn- og ansættelsesvilkår i disse år udvikler sig på flere forskellige niveauer. Fremkomsten af fx stadig flere rammeaftaler, der skal forhandles på plads på lokalt niveau, understreger den stigende betydning af den decentrale regulering. På det internationale niveau er det samtidigt blevet tydeligt, at EU-reguleringen også har konsekvenser for det offentlige arbejdsmarked.

De øvrige internationale perspektiver i bogen kommer fra New Zealand, Canada, Storbritannien og Australien. Det interessante er

her – set med danske øjne – at udviklingen i den offentlige sektor herhjemme i denne sammenhæng bliver repræsentant for en 'skandinavisk virkelighed', der bliver sat op over for virkeligheden i en række engelsksprogede lande, hvor de offentlige sektorer har været genstand for ganske omfattende reformer. Privatiseringer, nedskæringer, opløsning af kollektive forhandlingsstrukturer m.m. har været del af dagsordenen i disse lande.

Ud over de internationale perspektiver kan bogen læses som en præsentation til flere aspekter af de senere års udvikling i den offentlige sektor i Australien. Artiklerne beskæftiger sig med såvel det statslige område som sundheds- og det lokale myndighedsområde. De særlige emner der tages op er bl.a. privatisering, præstationsrelateret løn og regulering af det offentlige arbejdsmarked.

ska

Julian Teicher (red.) Public Sector Industrial Relations: Australian and International Perspectives. Monograph nr. 12. Melbourne: Monash University. Bogen er på 500 sider og koster 30,00 australske dollars. Den kan bestilles via e-mail hos Brigid.Vaughan@Bus.Eco.monash.edu.au eller via fax på nr. +61 3 99 03 87 10.

FAOS bidrager til ny engelsksproget bog 'down under'

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

FAOS i samarbejde med fransk forskningscenter

FAOS indledte i foråret 1999 et formelt samarbejde med det franske forskningscenter Institut de Recherches Economiques et Sociales, IRES. Forskningscenteret har tilknytning til den franske fagbevægelse og beskæftiger sig såvel med udviklingen på det franske arbejdsmarked som internationale udviklingstendenser. Netop i relation til den internationale dimension udgiver IRES tidsskriftet *Chronique Internationale de l'IRES*. Som et led i samarbejdet bidrager FAOS jævnligt med artikler til dette tidsskrift. Tidsskriftet fokuserer først og fremmest på udviklingen i EU-landene. FAOS har i løbet af 1999 hidtil leveret to artikler til tidsskriftet. I maj nummeret (nr. 58) findes, *Danemark: Réforme de la re-*

traite anticipée (om efterlønsreformen) skrevet af Søren Kaj Andersen og Jørgen Steen Madsen og til september nummeret (nr. 60) har Søren Kaj Andersen skrevet artiklen *Danemark: Dans l'ombre de la zone euro* (om euroen og det danske arbejdsmarked). Nok et led i samarbejdet med IRES er muligheden for at medarbejdere kan opholde sig i kortere eller længere perioder ved de respektive forskningscentre. I efteråret 1998 var Søren Kaj Andersen i Paris hos IRES og netop dette efterår besøger to IRES-forskere FAOS, som del af det forskningsarbejde de er i gang med, vedrørende beskæftigelsespolitisk i EU-landene.

ska

FAOS på fransk

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

Overenskomstforhandlinger i Europa 1998-99

I december udkommer den nye udgave af det europæiske fagforeningsinstituts bog om overenskomstforhandlingerne i 1998-99 i en række europæiske lande. Denne gang deltager også fire østeuropæiske lande, henholdsvis Polen, Slovakiet, Ungarn og Bulgarien, i ETUI's bog, der derfor nu kommer til at hedde *Collective Bargaining in Europe 1998-1999*. Derudover er der som tidligere år analyser af forhandlingerne i 15 vesteuropæiske lande. FAOS står for tredje gang for det danske kapitel. Bogen, der udsendes på engelsk, indeholder desuden et par tværgående kapitler, der sammenligner landestudierne. Et overordnet tema i den nye udgave er, hvordan parter-

ne i de forskellige lande har forholdt sig til spørgsmålet om løntilbageholdenhed.

Artiklen om de danske overenskomstforhandlinger, *Danmark OK99*, er også trykt i en dansk sproget udgave på 31 sider. Derudover har vi udgivet et arbejdsnotat på 50 sider, *Overenskomstforhandlingerne 1999*, der indeholder de øvrige artikler og notater, vi har skrevet i forbindelse med OK99. Det er bl.a. notater skrevet til ugebrevet *mandag morgen*. Begge arbejdsnotater kan rekvireres hos FAOS.

jsm

EIRO møde i Dublin

I dagene 6.- 8. oktober 1999 afholdtes det årlige møde mellem EIROs stab og styringskomité og de nationale centre, herunder FAOS. Mødet fandt sted i European Foundations bygning i Dublin.

EIRO står for European Industrial Relations Observatory, på dansk oversat til Det Europæiske Observationsorgan for Arbejdsmarkedsrelationer. EIRO er et projekt, der udføres af Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene og blev iværksat efter anmodning fra Europa Kommissionen. EIROs grundlæggende formål er at give autoritative og aktuelle oplysninger og analyser af arbejdsmarkedsrelationerne i de enkelte EU-lande samt Norge. Til dette formål er der etableret en stor database på internettet, EIROOnline hedder den, hvortil de enkelte nationale centre elektronisk indsender dokumentation vedr. den hjemlige dialog mellem arbejdsmarkedets parter. I Danmark er det FAOS, som har kontrakten med EIRO, og ved det netop afholdte møde blev kontrakten forlænget for yderligere tre år.

EIROOnline indeholder kort fortalt dokumentation om arbejdsmarkedsrelationerne, som kan inddeles i tre kategorier. Nyheder (News el. In briefs) som er korte aktuelle indslag om væsentlige begivenheder og emner. Artikler (Features) som er længere indslag, mere analyserende og kommenterende, men stadig aktuelle. Siden februar 1997 har FAOS leveret tre News samt to Features om måneden til EIROOnline. Den tredje kategori, Comparative Studies el. Supplements, er en oversigt over, hvordan et bestemt emne, inden for en bestemt sektor f.eks., behandles inden for IR-systemerne i de enkelte lande og på EU niveau. Der er ca. 4-5 komparative studier

årligt. Sammen med Features er komparative studier "the back bone" of EIRO. Statistikkene over besøgene på EIROs hjemmeside, se adressen nedenfor, viser tydeligt, at det er disse artikler, som læses og knap så meget nyhederne.

I erkendelse heraf blev det på mødet i oktober 1999 besluttet at ændre lidt ved informationsbilledet. Fremover vil antallet af nyheder (In Briefs) blive halveret. Antallet af to månedlige Features om aktuelle emner bibeholdes. Men dernæst øges antallet af Comparatives til otte og en ny kategori, Annual Updates, indføres. Der eksisterer i forvejen en Annual Review, som bliver til på baggrund af indsamlede data i de enkelte lande, og som udgives i trykt form. Annual Updates vil være en ajourføring af bestemte nationale data, og de vil forekomme 3-4 gange om året, det ligger endnu ikke helt fast.

Derimod ligger det helt fast, at EIROOnline er en væsentlig database. Den er præcist udformet med tanke for behovene hos arbejdsmarkedets parter, hos regeringerne og EU-institutionerne og hos forskerne om relevant og faktuel information om Industrial Relations i Europa. Indholdet er af høj kvalitet og leveres af et af de mest omfattende netværker af forskere på området inden for arbejdsmarkedsrelationer, der er oprettet i Europa. Det er helt oplagt for organisationerne på det danske arbejdsmarked at indlægge www.eiro.eurofound.ie på ens egen hjemmeside, sådan at andre, som besøger siden, kan få kendskab til EIROOnline.

<http://www.eiro.eurofound.ie>

cj

European Industrial Relations Observatory

EIRO forlænger kontrakten med FAOS

Link til EIRO

M Ø D E R O G N E T V Æ R K

EIROnline om europæisering af kollektive forhandlinger

Den senest publicerede komparative analyse – det såkaldte Comparative Supplement eller Study – på EIROnline omhandler ‘europæiseringen af kollektive forhandlinger’, *Europeanisation of Collective Bargaining*. Emnet er blevet særligt aktuelt idet diskussion om mulighederne for at koordinere overenskomstforhandlinger i EU er kommet på dagsordenen. Denne sammelignende artikel giver et billede af, hvilke typer af kontakter, der i dag eksisterer mellem arbejdsgiver- og faglige organisationer på tværs af grænserne i EU. Disse kontakter kan være af såvel uformel som formel karakter. Et højdepunkt blev nået, da det europæiske metalarbejderforbund i december 1998 nåede frem til enighed om den såkaldte ‘europæiske koordineringsregel’. Målsætningen er at forhindre konkurrence på løn i en situation, hvor den fælles valuta – euro’en – ty-

deliggør forskelle i lønudviklingen i de enkelte medlemsstater. Det må ses som en følge af udviklingen, at det sammenlignende studie fokuserer på industrisektoren ud over dog også at inddrage finanssektoren som et særligt eksempel. Artiklen beskæftiger sig endvidere med europæiseringstendenser på såvel nationalt, sektorielt som virksomhedsniveau. Det skal ikke skjules, at den overordnede konklusion på artiklen er, at disse forskellige former for europæisering af de kollektive forhandlinger kun har taget spæde skridt hidtil. Men det kan tilføjes, at de forskellige informations-, koordinations- og i visse tilfælde også aftalebestræbelser i dag eksisterer mange steder og på flere forskellige niveauer af det europæiske arbejdsmarked.

ska

Komparativ analyse

M Ø D E R O G N E T V Æ R K

Virksomhedernes rolle i uddannelse

Begreber som uddannelse, kvalifikationer, kompetencer og læring har fået større og større opmærksomhed, både i den politiske debat og i arbejdsmarkedsforskningen. Det gælder både her hjemme og i udlandet. Virksomhedernes rolle i ungdoms-uddannelser og efteruddannelse var temaet på en international konference, der blev afholdt på Robert Gordon University, Aberdeen i Skotland den 11-12 oktober 1999. På konferencen var 13 lande repræsenteret, overvejende fra Europa og Nordamerika. Mange temaer blev berørt. Et hovedtema var virksomhedsrelaterede barrierer for anvendelse af efteruddannelse. Her blev der fokuseret på hvilke typer af virksomheder, der engagerer sig i efteruddannelse og hvilke der ikke gør. Et andet hovedtema

var nationale forskelle i ungdoms- og efteruddannelsesystemer. Her blev der diskuteret fordele og ulemper ved systemer, hvor staten spiller den altafgørende rolle i finansiering og levering af uddannelser, og systemer, hvor virksomhederne har en større rolle. Konferencen afholdes hvert år og er åben for både akademikere og praktikere.

FAOS var repræsenteret på konferencen ved ph.d.-stipendiat Mikkel Mailand, der fremlagde artiklen *Denmark as a Further Training Utopia? – The Interplay between Firms, Training Providers and the State*. Artiklen kan fås ved henvendelse til FAOS.

mmm

Konference om uddannelse

M Ø D E R O G N E T V Æ R K

Verdenskongres i Tokyo

Den 29. maj – 2. juni 2000 afholdes den 12. verdenskongres i den internationale sammenlutning for arbejdsmarkedsstudier (IIRA – International Industrial Relations Association). Kongressen finder sted i Tokyo under overskriften: 'Global Integration and Challenges for Industrial Relations and Human Resource Management in the Twenty-First Century'.

Som overskriften antyder ønsker de japanske værter at sætte fokus på globaliseringen og på de udfordringer, der følger med for arbejdsmarkedsrelationerne, her ved indgangen til det nye årtusinde. Udgangspunktet er de måder, som de globale markeder integreres på gennem udvidet brug af informationsteknologi og kapital/arbejdskraftbevægelser. Interessen på kongressen samler sig så om, hvordan de enkelte arbejdsmarkeder tilpasser sig den globale integration, og hvilke nyudviklinger det fører til i ledelsesformer, arbejdsbetingel-

ser og repræsentative strukturer.

Igennem kongressens fire dage vil følgende hovedtemaer blive behandlet:

1. Nye tendenser i arbejdsmarkedsrelationerne i det 21. århundrede.
2. Globaliseringens betydning for de nationale og regionale arbejdsmarkeder.
3. Medarbejderinddragelse og involvering af fagforeninger – mod nye arbejdsmarkedsrelationer?
4. Søgen efter fleksibilitet, retfærdighed og velfærd – fokus på alternative beskæftigelsespolitikker.
5. Asien i det 21. århundrede.

nl

Kongressen henvender sig til forskere, organisationsrepræsentanter og andre med interesse i arbejdsmarkedsfeltet. Information og tilmelding kan foregå via internettet på adressen: <http://www.jil.go.jp/iira12th>

Global integration og lokal reaktion

Præsentation af de seneste landvindinger i arbejdsmarkedsforskningen.

P U B L I K A T I O N E R O G P R O J E K T E R

Arbejdsmarkedets grundlov fyldte 100 år

Den 1. september 1999 kunne Septemberforliget fejre 100 årsdag. På denne dato i 1899 indgik arbejdsmarkedets daværende hovedforhandlere, Niels Andersen fra Arbejdsgiverforeningen og Jens Jensen fra De samvirkende Fagforbund, det berømte forlig som skulle blive arbejdsmarkedets grundlov de næste hundrede år. Næppe nogen anden begivenhed i nyere dansk historie har bidraget til udviklingen af det danske samfund som et konsensusfund. Septemberforligets hundredårsdag blev naturligvis markeret ved forskellige arrangementer. Dagens "hovedpersoner" DA og LO arrangerede i fællesskab en stor konference i Den Sorte Diamant, Det kgl. Bibliotek, med deltagelse af statsminister Poul Nyrup Rasmussen og arbejdsminister Ove Hygum. Centerleder ved FAOS, Jesper Due, var inviteret til at holde tale om Septemberforliget og den danske models udvikling, ligesom han og

Jørgen Steen Madsen havde forfattet teksten til en publikation om forliget, "Septemberforliget og den danske model – Baggrund, indhold og udvikling 1899-1999", som LO og DA uddelte på konferencen. Det trykte forlæg til Jesper Dues tale "Septemberforliget 1899-1999" kan rekvireres på FAOS.

I dagene omkring den 1. september var begivenheden for 100 år siden genstand for omtale og analyse i dagspressen og fagbladene. FAOS bidrog hertil med forskellige artikler.

Carsten Strøby Jensen skrev i Berlingske Tidende 6.9. om EU's udfordring til den danske aftalemodel. De fleste lande i EU har i langt højere grad en lovgivningsmodel på arbejdsmarkedet i forhold til den danske, som bygger på konsensus mellem parterne. En del af den lovgivning vi har på arbejdsmarkedet herhjemme stammer da også fra EU, bla. lov

DA og LO markerer 100 året

PUBLIKATIONER OG PROJEKTER

FORTSAT FRA SIDE 11

om ligeløn og ligestilling. EU udviklingen peger således på mange måder i retning af et systemskifte i forhold til den danske hovedaftales altafgørende betydning for det danske arbejdsmarked.

Aktuelt bragte 3.9. en kronik af Steen E. Navrbjerg med titlen ”Når ledelsesretten uddeles”. Umiddelbart i forlængelse af Septemberforliget indgik smede- og maskinarbejderforbundet og jernets arbejdsgivere en ny kollektiv overenskomst, som for første gang legitimerede tillidsmandens rolle i virksomhederne, uden at det rokkede ved arbejdsgiverens ubestridelige ledelsesret, grundfæstet i Septemberforliget. Her i 1990’erne, hundrede år efter, er der opstået nye udfordringer til tillidsmandsrollen, som betyder, at de traditionelle skillelinier mellem ledelse og ansatte er under opbrydning. Septemberforliget og ledelsesretten er også temaet i Jørgen Steen Madsens artikel i tidsskriftet *Finans*, 17.9.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen gav i Politikens kronik 6.9. en historisk redegørelse for udviklingen fra forliget i 1899 og den der-

af følgende danske model til de seneste 10 års decentralisering af forhandlingerne mellem parterne. De stiller spørgsmålet om tiden efterhånden er ved at løbe fra det traditionelle aftalesystem, bl.a. under indflydelse af EU’s snarlige udvidelse til østeuropa. Europæisering er også temaet for en artikel af de to forfattere i *Djøfbladet* 8.10. ”Septemberforliget og den europæiske udfordring”. En historisk gennemgang af Septemberforligets baggrund og udvikling er hovedtrækkene i Carsten Jørgensens minikronik i *Erhvervsbladet* 2.9. Derudover bragtes artikler om Septemberforligets betydning i faglige tidsskrifter på baggrund af interviews med Jesper Due og Jørgen Steen Madsen. Således i *Agenda* nr. 12, 1.9., og i Thomas Withs artikel ”100 året for arbejdsmarkedets grundlov” i *Magisterbladet* 19.8.99. Ud over de nævnte bidrag fra FAOS var debatten over det ganske land i dagene omkring 1. September præget af diskussion om det helt unikke forlig. Det var en begivenhed, der var værd at markere – og blev det.

cj

FAOS og Septemberforliget

NY LEKTOR

Ny lektor på Sociologisk Institut

Carsten Strøby Jensen, der i 10 år har været ansat ved FAOS, er per 1. november 1999 blevet ansat i en fast stilling som lektor ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet, hvor han bl.a. skal forestå undervisningen om social differentiering. Forskningsmæssigt vil Carsten Strøby Jensen stadig være tilknyttet FAOS, hvor han bl.a. leder et projekt om de

nordiske arbejdsgiverorganisationer med særlig relation til deres arbejde i forhold til udviklingen i EU, NOAR-projektet. Carsten Strøby Jensen er uddannet som mag.art. i kultursociologi og blev i november 1999 dr.scient.soc. på en afhandling om den sociale dimension i EU.

jsm

M Ø D E R & N E T V Æ R K

FAOS på nettet

FAOS er ved at konstruere en hjemmeside, som ligger færdig 1. januar år 2000. Den får efter alt at dømme adressen www.faos.ku.dk, idet den ligger under Københavns Universitets domænenavn. Det ligger dog ikke helt fast endnu. Det er hensigten at informere om FAOS' aktiviteter i bred forstand. Vores forskningsprogram skal kunne hentes på hjemmesiden, ligesom udførlige præsentationer af medarbejderne og deres faglige områder. Vi vil have en side med links til alle fag-

lige organisationer, så de kan findes via vores hjemmeside. En gang om måneden vil vi udsende en feature om et aktuelt emne herhjemme eller i EU. FAOS Information skal også på nettet, om end ikke nødvendigvis lige i samme version som den trykte. Der er naturligvis andet på bedding, det skal ikke røbes alt sammen. Men altså, *Cya!* – som det hedder blandt rigtige net freaks. Vi ses på nettet!

<http://www.faos.ku.dk>

Finansiering af FAOS

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, Arbejdsministeriet, Danmarks Lærerforening, Nordisk Ministerråd Danmarks Jurist- & Økonomforbund, Dansk Magisterforening, Forbundet af Offentlige Ansatte, HK/Kommunal, HK/Industri, Den Kommunale Momsfond, Entreprenørforeningens Uddannelsesfond, Industriens Uddannelsesfond, Ingeniørforbundet i Danmark, Overenskomstansattes Centralorganisation, Statsansattes Kartel, De (amts)kommunale arbejdsgivere, KTO og Landsorganisationen i Danmark.

Medarbejdere i FAOS

Centerleder, fil.dr. Jesper Due · Forskningsleder, fil.dr. Jørgen Steen Madsen · Lektor, dr.scient.soc. Carsten Strøby Jensen · Forskningsadjunkt, ph.d., mag.art. Steen E. Navrbjerg · Forskningsadjunkt, ph.d., mag. art. Nikolaj Lubanski · Kandidatstipendiat, mag.art. Søren Kaj Andersen · Kandidatstipendiat, cand. scient. Mikkel Mailand · Forskningsassistent, cand.scient.pol. Jens Emmeche · Forskningsassistent, cand.techn.soc., Hans-Henrik Grieger · Informationsmedarbejder, cand.phil., Carsten Jørgensen · Studentermedhjælp, stud. scient. soc. Niels Kristian Nielsen · Studentermedhjælp, stud. scient. soc. Martin Greve · Studentermedhjælp, stud. scient. soc. Cecilie Wehner · Studentermedhjælp, bach. scient. pol. Lene Askgård Hyldtoft.

FAOS-information

Udgives af

Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier

Sociologisk Institut, Linnésgade 22, 1361 København K

Tlf. 35 32 32 99, Fax: 35 32 39 40, E-mail: faos@sociology.ku.dk

Grafisk tilrettelægning: Ribergård & Munk